

16.12.2014

HENKILÖTURVALLISUUSSELVITYKSEN KOHTEEN ASEMA JA OIKEUSTURVA

HENKILÖTURVALLISUUSSELVITYS, SEN TARKOITUS JA MERKITYS

Turvallisuusselvityksiä voidaan turvallisuusselvityslain (726/2014) mukaan laatia sekä henkilöistä (henkilöturvallisuusselvitys) että yrityksistä (yritysturvallisuusselvitys). Henkilön taustoja selvitetään lähinnä viranomaisten rekisterien avulla hänen luotettavuutensa arvioimiseksi.

Selvityksen kohteella tarkoitetaan turvallisuusselvityslain sitä, josta turvallisuusselvitys tehdään tai pyydetään tehtäväksi. Henkilöturvallisuusselvitys voidaan tehdä joko perusmuotoisena, suppeana tai laajana. Ne poikkeavat toisistaan sen suhteen, minkälaisia tietolähteitä selvitystä laadittaessa voidaan käyttää. Laajassa henkilöturvallisuusselvityksessä voidaan selvittää myös selvityksen kohteen läheisiä.

Henkilöturvallisuusselvityksen tarkoituksena on varmistaa henkilön luotettavuutta merkittävien yleisten (maanpuolustus, kansainväliset suhteet, valtion turvallisuus, yleinen turvallisuus, kriittisen infrastruktuurin toimivuus) tai merkittävien yksityisten etujen suojaamiseksi.

TURVALLISUUSSELVITYSTÄ EI VOI LAATIA EIKÄ HENKILÖN LUOTETTAVUUTTA SEURATA ILMAN SELVITYKSEN KOHTEEN SUOSTUMUSTA

Turvallisuusselvitystä ei voi laatia ilman selvityksen kohteen etukäteen antamaa kirjallista suostumusta. Kenestäkään ei siis voi tehdä turvallisuusselvitystä hänen tietämättään.

Suostumusasiakirjasta tulee käydä ilmi, että selvityksen kohde on ennen suostumuksen antamista saanut tiedon turvallisuusselvityksen ja luotettavuuden seurannan tarkoituksesta ja niiden käytöstä, turvallisuusselvitykseen ja sen seurantaan liittyvästä tietojenkäsittelystä sekä oikeudestaan saada tieto selvityksen sisällöstä.

Turvallisuusselvitys ja sen nojalla mahdollisesti annettu todistus on pääsäännön mukaan voimassa viisi vuotta. Tänä aikana henkilön luotettavuutta voidaan seurata käyt-

tämällä eräitä poliisi- ja oikeushallinnon rekistereitä. Tämäkin tapahtuu rekisteröidyn suostumuksella.

SUOSTUMUS EI YKSIN RIITÄ HENKILÖTURVALLISUUSSELVITYKSEN TEKEMISEEN

Selvityksen kohteen suostumus turvaa menettelyn avoimuutta. Se ei kuitenkaan yksinään luo perustetta laatia henkilöturvallisuusselvitys. Henkilöturvallisuusselvitys voidaan laatia vain laissa määriteltyjä tehtäviä varten. Näiden lisäksi selvitys voidaan laatia suojelupoliisin hyväksynnän perusteella yrityksen tiettyjä tehtäviä varten. Näin voidaan menetellä vain, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät.

MAHDOLLISUUDESTA TURVALLISUUSSELVITYKSEN HAKEMISEEN KERROTTAVA ETUKÄTEEN

Mistä tietää, mihin virkaan tai tehtävään valittavalta turvallisuusselvitystä aiotaan hakea?

Turvallisuusselvityslain mukaan sen, joka aikoo hakea henkilöturvallisuusselvityksen laatimista palvelussuhteeseen tai toimeksiantosuhteeseen valittavasta, on ilmoitettava tästä viran tai tehtävän täytettävänä oloa koskevassa ilmoituksessa tai muulla sopivalla tavalla (4 §). Sama koskee koulutuksen järjestäjää, jos koulutukseen valittavasta on tarkeitus pyytää henkilöturvallisuusselvitys.

Avoimuuden toteuttaminen on keskeinen henkilötietojen suojan periaate, mikä ilmenee myös yksityisyyden suojasta työelämässä annetusta laista (759/2004). Siksi on tärkeää, että henkilöt, jotka aikovat hakea virkaa tai tehtävää, tietävät ennakolta, että valittavasta henkilöstä on tarkoitus pyytää turvallisuusselvitys laadittavaksi. Informointivelvoite vaikuttaisi myös ennalta ehkäisevästi esimerkiksi siten, että henkilöt, joilla ei ole tehtävän hoidossa edellytettävää nuhteettomuutta, eivät hae tehtävää. Tämä osaltaan yksinkertaistaisi valintaa ja olisi omiaan vähentämään tarpeettomien selvitysten laadintaa.

VOINKO TARKASTAA ETUKÄTEEN TURVALLISUUSSELVITYKSESSÄ KÄYTETTÄVÄT TIEDOT?

Turvallisuusselvityslaisissa (25 -31 §) säädetään henkilöturvallisuusselvitysmenettelyssä käytettävistä tietolähteistä. Näistä valtaosa on viranomaisen pitämiä henkilörekistereitä. Jokaisella on henkilötietolain (523/1999) mukaan ja siinä säädetyin rajoituksin saada nähtäväkseen itseään koskevat henkilörekisteriin talletetut tiedot. Henkilörekisteriin talletetun tiedon korjaamisessa noudatetaan henkilötietolain säännöksiä.

Tarkastusoikeudesta ja sen käyttämisestä sekä tiedon korjaamisesta on tarkempia tietoja tietosuojavaltuutetun kotisivuilla. (linkki = http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetoimisto/opaat/Uiznqahgj/Tietosuoja_turvaa_oikeutesi.pdf)

Turvallisuusselvityksissä käytettävistä henkilörekistereistä suurin osa on rekisteröidyn tarkastusoikeuden piirissä. Tarkastusoikeuden ulkopuolelle jäävät kuitenkin suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä, pääesikunnan ylläpitämä turvallisuustietorekisteri sekä epäiltyjen rekisteri, joista on säädetty erikseen.

OIKEUS SAADA TIETO TURVALLISUUSSELVITYKSESTÄ

Jokaisella on lain mukaan oikeus saada turvallisuusselvityksella tarkoitettua toimivaltaiselta viranomaiselta (suojelupoliisi/pääesikunta/poliisihallituksen tehtävään määräämä yksikkö) tieto siitä, onko hänestä tehty turvallisuusselvitys. Selvityksen kohteella on pääsäännön mukaan oikeus pyynnöstään saada toimivaltaiselta viranomaiselta myös turvallisuusselvityksen sisältämät tiedot.

Turvallisuusselvityksen hakijan on ilmoitettava selvityksen kohteelle selvityksen lopputuloksesta. Tämä voisi tapahtua suullisesti, jos lopputuloksestakin on ilmoitettu suullisesti. Näin menetellään silloin, kun selvityksessä ei ole tullut esille mitään sellaista, josta olisi ilmoitettava selvityksen hakijalle.

Jos turvallisuusselvityksen perusteella on turvallisuusselvityksestä annettu tieto hakijalle kirjallisena tai sen perusteella todistus, on todistus ja selvitys annettava selvityksen kohteelle myös nähtäväksi tai pyydettyäessä kopiona.

Tiedonsaantioikeus ei koske sellaisesta henkilörekisteristä saatuja tietoja, jotka on rajattu rekisteröidyn tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Tällaisia rekistereitä ovat suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä, pääesikunnan turvallisuustietorekisteri sekä epäiltyjen rekisteri.

Jos toimivaltainen viranomaisempi kieltäytyisi antamasta tietoja, sen tulee ilmoittaa syyt tähän tietoja pyytäneelle annettavassa kirjallisessa päätöksessä.

SELVITYKSEN KOHTEEN HUOMAUTUSOIKEUS

Henkilöturvallisuusselvityksen kohteella on oikeus tehdä huomautus haastattelun tai laajassa henkilöturvallisuusselvityksessä käytettävän henkilötietolomakkeen tietojen tarkistamismenettelyn yhteydessä esiin tulleista seikoista.

Toimivaltaisen viranomaisen on tehtävä selvityksen kohteen esittämästä huomautuksesta merkintä kohteesta laadittuun turvallisuusselvitykseen, jollei tietoa huomautuksen johdosta heti oikaista tai jollei huomautusta ole pidettävä ilmeisen perusteettomana.

Jos toimivaltainen viranomaisempi kieltäytyy tekemästä huomautuksesta merkintää turvallisuusselvitykseen, sen tulee ilmoittaa syyt tähän selvityksen kohteelle annettavassa kirjallisessa päätöksessä. Tähän päätökseen voi hakea muutosta.

SITOOKO HENKILÖTURVALLISUUSSELVITYS TYÖNANTAJAA

Henkilöturvallisuusselvityksen lopputuloksena annettava toimivaltaisen viranomaisen kirjallinen ilmoitus ei ole päätös. Kirjallinen selvitys annetaan useimmiten vain silloin, kun selvityksen kohteesta on löytynyt rekisteritarkastuksessa merkintöjä rikollisesta teosta. Henkilöturvallisuusselvitys ei ehdotetun lain nimenomaisen säännöksen perusteella sido selvityksen hakijaa eikä sillä siten ole oikeusvaikutuksia.

Virkamieslain nojalla voidaan säätää viroista, joihin valittavalla tulee olla henkilöturvallisuusselvitystodistus. Asetuksen antamista koskevaa valmistelua ei ole vireillä.

MUUTOKSENHAKUOIKEUS

Laissa on muutoksenhakurajoituksia. Päätökseen, jolla on kieltäydytty antamasta turvallisuusselvitystodistusta, saa hakea valittamalla muutosta vain, jos turvallisuusselvitystodistus on lain tai sen nojalla annetun säännöksen mukaan edellytyksenä virkaan tai tehtävään valitsemiselle taikka sellaisen viran tai tehtävän hoitoa varten, johon valittavalla on kansainvälisen tietoturvallisuusveloitteen mukaan oltava turvallisuusselvitystodistus. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että erityisesti selvityksen kohde voi saattaa turvallisuusselvitystodistuksen antamatta jättämisen perusteiden muutoksenhakuviranomaisen tutkittavaksi sellaisissa tilanteissa, joissa ratkaisu koskee selvityksen kohteen etuja välittömästi.

Muutoksenhaku on mahdollinen esimerkiksi päätöksestä, jolla on kieltäydytty antamasta tietoja turvallisuusselvityksestä taikka tekemästä selvityksen kohteen pyytämää merkintää henkilöturvallisuusselvitykseen taikka päätökseen turvallisuusselvitystodistuksen peruuttamisesta. Päätöksen tekvän viranomaisen on liitettävä muutoksenhakuosoitus sellaisiin päätöksiinsä, joihin on oikeus hakea muutosta.

TIETOSUOJAVALTUUTETTU VALVOO

Tietosuojavaltuutetulla on oikeus tutustua laadittuun henkilöturvallisuusselvitykseen henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden tarkastamiseksi. Tietosuojavaltuutetulla on lain mukaan oikeus valvoa ja saada tietoa henkilötietojen käsittelystä.